

Izglītība visiem. Daudzveidība kā iespēja skolu sniegtajā izglītībā.

Position Paper

Nostādnes dokuments izglītībā

„Iekļaujošajām skolām jāatzīst un jāatsaucas uz skolnieku daudzveidīgajām vajadzībām, veidojot dažādus mācību stilus un tempus, kā arī nodrošinot kvalitatīvu izglītību visiem ar atbilstošiem mācību plāniem, organizatoriskiem pasākumiem, pasniegšanas stratēģijām, resursu izmantošanu un sadarbību ar to apvienībām.” (UNESCO-Salamanca formulējums)

Mācībām dzīvē ir liela nozīme. Mēs mācāmies un attīstāmies no pašiem pirmsākumiem. Skolas ir galvenās mācību iestādes, kur tiek piedāvāts plašs, noteiktā veidā organizēts individuāls atbalsta klāsts. Laba izglītība bērniem un jauniešiem nodrošina spēju atspoguļot un izdarīt izvēli, neatkarīgi no tā, vai tiem ir intelektuāla atpalcība. Kā atzinusi ANO Konvencija par to cilvēku tiesībām, kam ir atpalcība un ANO Konvencija par bērnu tiesībām, izglītība piedāvā iespēju ikvienam bērnam vai jauniešim maksimizēt savu intelektuālo un sociālās attīstības potenciālu. Skola arī kalpo kā sabiedriska vide, kur bērni un jaunieši satiek savus vienaudžus, mācās no tiem un, protams, izklaidējas. Tādēļ iekļaujošā izglītība ir svarīga bērniem un jauniešiem ar intelektuālu atpalcību. Vienlīdz svarīgi ir radīt tiem uzņemošu vidi.

Izglītība visur pasaulē tiek uzskatīta par cilvēktiesību pamatu, ko uzsver Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija par to cilvēku tiesībām, kam ir atpalcība. Konvencijas 24.pants skaidri definē iekļaujošo vidi kā izglītības stūrakmeni. Tā vairākkārt uzsver izglītības nozīmi bērniem ar atpalcību, turklāt uzstāda skaidru mērķi to pilnīgai iekļaušanai oficiālajā izglītības sistēmā. Lai nodrošinātu to iekļaušanu oficiālajā izglītības sistēmā, dalības valstīm jāizveido nepieciešamais atbalsts.

Tāpat 24.pantā formulēts, ka izglītības sistēmām jātop iekļaujošām visos līmeņos. Tas iedrošina bērnus nespējniekus un pieaugušos ar atpalcību, kam jaunībā šāda iespēja bijusi liegta, apmeklēt skolas visos līmeņos līdzīgi kā pārējie bez atpalcības. Bērniem ar atpalcību jāgūst kvalitatīvu bezmaksas primāro izglītību. Šajā pantā sacīts, ka ietverošajai sistēmai jābūt atbilstoši pielāgotai, kā arī tai jānodrošina efektīva individuāla atbalsta klāstu, kas apmierinātu visu skolnieku vajadzības.

Inclusion Europe

Galleries de la Toison d'Or
29 Chaussée d'Ixelles #393/32
B-1050 Bruxelles
Tel.: +32-2-502.28.15
Fax.: +32-2-502.80.10
secretariat@inclusion-europe.org
www.inclusion-europe.org

Iekļaujošā izglītība nozīmē, ka lielākajai daļai bērnu un jauniešu paredzētajā izglītības procesā jāiekļauj arī tos bērnus un jauniešus, kam īpašām vajadzībām nepieciešams papildus atbalsts.

Dažkārt bērniem un jauniešiem ar intelektuālu atpalcību skolas izglītība nepieciešama pat vairāk kā pārējiem: adekvātas izglītības trūkums

paaugstina nabadzības un izstumtības risku.

Šis nostādnes dokuments sevī ietver to, ko organizācijas „Inclusion Europe” dalībnieki uzskata par svarīgu cilvēkiem ar intelektuālu atpalcību saistībā ar skolas izglītību, pienācīgu mācību procesu un sabiedrību.

Bērnu un jauniešu mērķi

Bērniem un jauniešiem ar intelektuālu atpalcību svarīgas tās pašas lietas, kā jebkuram citam. Vairāku iemeslu dēļ sekojošām „ikdienišķām” lietām tie pievērš īpašu uzmanību.

- **Tuvu mājām:** ja skolu var apmeklēt savā apkārtnē, nav nepieciešams tālu braukt un līdz ar to tērēt enerģiju, laiku un naudu. Bērniem un jauniešiem ir lielākas iespējas veidot sociālus kontaktus, kā arī izmantot citas iespējas ārpus nodarbībām.
- **Uzaugt kopā ar vienaudžiem:** bērniem un jauniešiem ar intelektuālu atpalcību ir ļoti svarīgi uzaugt kopā ar vienaudžiem, kam nav atpalcības. Tie seko lomu paraugam, tiem ir lielākas personīgās attīstības un kontaktu veidošanas iespējas, kā arī iespējas socializēties un integrēties sabiedrībā.
- **Drošība:** bērni un jaunieši ar intelektuālu atpalcību ir vieglāk ievainojami kā citi. Fiziski, sociāli un emocionāli droša vide tiem ir vēl svarīgāka kā pārējiem.
- **Adekvāta adaptīvā izglītība:** bērniem un jauniešiem ar intelektuālu atpalcību bieži vien ir lielāka vajadzība pēc individuāla mācību plāna, kas atbilst to specifiskajām metodoloģiskajām, didaktiskajām un izglītības vajadzībām. Tās skar tempu, priekšmetu secību, sakarību, koncentrēšanos, kopdarbu, kā arī potenciāla maksimizēšanu un tāda dzīves stila iespēju, kādu bauda vienaudži.
- **Izvēles tiesības bērniem un jauniešiem:** skolēniem ar intelektuālu atpalcību ir tiesības izvēlēties informāciju tāpat kā to vienaudžiem: piemēram, izvēlēties priekšmetus, ko apgūt.
- **Izvēles tiesības vecākiem:** vecākiem jābūt iespējai izdarīt reālu izvēli starp parastajām skolām vai īpašajām klasēm vairākuma skolās. Tiem nepieciešamas adekvātas un realizējamas tiesības.
- **Izglītība mūža garumā:** mūsdienu sabiedrībā ikvienam nepieciešama izglītība mūža garumā. Cilvēkiem ar intelektuālu atpalcību tā vajadzīga jo vairāk, lai saglabātu savu kompetenci un apgūtu jaunas lietas.

Skolu mērķi

Skolām un to darbiniekiem jāspēj gādāt par to bērnu un jauniešu vajadzībām, kam ir intelektuāla atpalcība, kā to vecākiem.

- **Fiziskie aspekti:** bērniem un jauniešiem ar intelektuālu atpalcību var būt dažāda asociētā nespēja, piemēram, fiziski traucējumi. Skolu aprīkojumam jābūt tam pielāgotam no fiziskā viedokļa un klasēm jābūt pietiekoši lielām, lai tās varētu izmantot arī bērni un jaunieši, kas pārvietojas invalīdu ratiņos vai izmanto citas pārvietošanās palīgierīces.
- **Tehniskās palīgierīces:** dažādu nespēju bieži vien iespējams kompensēt ar tehnisku palīgierīču palīdzību. Skolās šādām palīgierīcēm jābūt pieejamām.
- **Sociālais atbalsts:** skola ir ne tikai vieta, kur mācīties, bet arī vieta, kur satikties. Skolās jābūt tādai atmosfērai un organizētai, kas ļautu bērniem un jauniešiem satikties, veidot attiecības un draudzēties.
- **Zināšanas un metodes:** skolām jāspēj piedāvāt specifiskas zināšanas un diferencētas metodes, kas piemērotas bērniem un jauniešiem ar atpalcību. Individuālajiem izglītības plāniem jābūt balstītiem un vajadzībām, nevis uz resursiem.
- **Bērnu un jauniešu atbalsts:** skolām jāspēj nodrošināt informācijas pieejamību visiem skolēniem. Skolām jāsekmē aktīvu intelektuāli mazāk spējīgo skolēnu dalību skolas

ikdienas dzīvē.

- **Labprātība:** skolēniem regulāri jāpievērš uzmanība skolas darbinieku spējām un gatavībai atbalstīt bērnus un jauniešus ar atpalcību. Skolotājiem nepieciešams atbalsts, lai tie spētu apmācīt bērnus un jauniešus ar ievērojamiem mācību un uzvedības ierobežojumiem.
- **Sasniegt iecerēto:** skolām jābūt reālistiskām un tām skaidri jāformulē, ko tās spēj piedāvāt. Tam jābūt skaidri izklāstītam vecākiem. Tiem jāsniedz rakstisks apliecinājums par to, kas tiks darīts un kā paveiktais tiks vērtēts.
- **Aprūpe, pedagoģiskais un medicīniskais atbalsts:** daudzās Eiropas valstīs skolām ir pienākums organizēt īpašu, bērniem un jauniešiem nepieciešamo aprūpi, izglītības un medicīnisko atbalstu. Tas var būt nepieciešams arī citu bērnu specifiskajai attīstībai, lai sasniegtu pilnu savu potenciālu.
- **Skolas kā sabiedrība:** visiem skolas sabiedrības dalībniekiem – darbiniekiem, vecākiem, bērniem un jauniešiem nepieciešams iedrošinājums. Tiem nepieciešams pilnvērtīgi iekļaut ikdienas dzīvē cilvēkus ar intelektuālu atpalcību.

Mērķi valdībām

Valdību uzdevums ir nodrošināt izglītību visiem bērniem un jauniešiem. Šajā ziņā valdībām ir papildus pienākums attiecībā uz bērniem un jauniešiem ar atpalcību.

- **Pienākums un tiesības uz izglītību:** visiem bērniem un jauniešiem, ieskaitot tos, kam ir atpalcība, ir tiesības un pienākums uz izglītību. Valdībām tas jāsekmē ar likumdošanu, finansējumu, celtniecību un visa cita veida palīdzību.
- **Skolu juridiskie pienākumi:** katrai skolai jābūt ar likumu noteiktam pienākumam izglītēt visus bērnus un jauniešus, neatkarīgi no tā, vai tiem ir atpalcība.
- **Zināšanu, tehnisko un izglītības palīgīdzekļu sistēma:** lai izglītotu bērnus un jauniešus ar atpalcību, nepieciešamas īpašas mācību programmas, zināšanas un palīgīdzekļi. Valdību pienākums ir attīstīt šādu zināšanu un palīgīdzekļu izmantošanu skolās tādā veidā, lai tās spētu nodrošināt nepieciešamo atbalsts saviem audzēkņiem.
- **Finansiālais atbalsts:** bērnu un jauniešu ar atpalcību izglītošana bieži vien maksā vairāk kā citu izglītošana. Nepieciešams izveidot godīgu maksājumu sistēmu skolām, lai segtu šīs papildus izmaksas. Šīs izmaksas var rasties fizisku aspektu, tehnisko palīgīdzekļu, papildus aprūpes un atbalsta, kā arī izglītošanas vajadzību dēļ.
- **Bērnu un jauniešu atbalsts:** Valdību pienākums ir nodrošināt pieejamu informāciju, lai cilvēki ar intelektuālu atpalcību apzinātos savas tiesības un to realizēšanas iespējas.
- **Vecāku atbalsts:** izglītība ar vecāku atbalstu būs tikai sekmīgāka, ja tie tiks iekļauti izglītības procesā kā līdzvērtīgi partneri. Lai to sasniegtu, vecākiem ir tiesības atbalstīt un veidot neatkarīgas instances.
- **Izglītība mūža garumā:** valdībām jāsniedz finansiāls un organizatorisks atbalsts, lai cilvēki ar intelektuālu atpalcību spētu un varētu izmantot iespējas gūt izglītību mūža garumā. Tam jābūt pieejamam no mazotnes, sniedzot obligāto izglītību, līdz pat brieduma gadiem.